

(2) Conc. Trident. *sess. 6 cap. 4 et sess. 25 cap. 6 de reform.* Vide Benedictum XIV *De Synod. diœces. lib. 15 cap. 9 num. 5.*

(3) Conc. Trident. *sess. 7 cap. 8, et sess. 21 cap. 8 de reform.*, ubi etiam observandum discrimen inter monasteria, in quibus viget, aut non viget regularis observantia.

(4) Conc. Trident. *sess. 22 cap. 8 de reform.*
Novissimam de exemptionibus, tum *activis* tum *passivis*, Hisp. Eccl. disciplinam, ex Concordat. an. 1851, hujus lib. tit. 5. sect. 6. exponemus. *

(*) In Hispania Ecclesiæ vel pia loca immediatæ Regiæ Protectioni subiecta, à Sup. Cameræ. Tribun. Delegatis visitabantur. *Adnot. 10 ad tit. 6, lib. 1. Novæ Compilat.* Hodie hospitalia cœteraque loca benefic. objectis destinata, provinciarum gubernatorum inspectioni commissa sunt.

Duo alia, pro istius sectionis coronide, animadvertere visum est. Primum: quod ad Episcoporum auctoritatem spectat, habendos præ oculis esse artic. 2, 3, et 4. Concordati 1851, qui hujusce voluminis pagg. 5 et 6 inserti reperiuntur. Alterum: de Hisp. diœcesibus, ejusd. Conventionis art. 7 stabiliri quæ sequuntur:

• Attentis gravibus causis, quæ id pro spiritali bono et majori fidelium commodo necessarium, et conveniens esse suadent, nova fiet in universa Peninsula, et insulis adjacentibus Diœcesium divisio ac circumscriptio.

• Atque ideo
• Metropolitanæ quæ nunc sunt, Sedes Burgensis, Cæsaraugustana, Compostellana, Granatensis, Hispalensis, Tarraconensis, Toletana et Valentina conservabuntur, et ad hunc ipsum gradum Cathedralis Vallisoletana elevetur.

• Ita pariter conservabuntur Episcopales Ecclesiæ Abulensis, Almeriensis, Asturicensis, Auriensis, Barcinonensis, Calaguritana, Canariensis, Carthaginensis, Cauriensis, Cordubensis, Berthusensis, Gaditana, Gerundensis, Gienensis, Guadicensis, Jacensis, Illerdensis, Legionensis, Lucensis, Majoricensis, Malacitana, Mindoniensis, Minoricensis, Oriolensis, Oscensis, Ovetensis, Oxomiensis, Pacensis, Palentina, Pampilonensis, Placentina, Salmaticensis, Santanderiensis, Segobricensis, Segoviensis, Seguntina, Terulensis, Tirasonensis, Tudensis, Urgellensis, Vicensis, et Zamorensis.

• Diœcesis Albaracinensis unietur Terulensi, Barbastrens Oscensi, Civitatensis Salmaticensi, Celsonensis Vicensi, Ibusensis Majoricensi, Nivariensis (Tenerife) Canariensi, Septensis Gaditanæ, et Tudelensis Pampilonensi.

• Earum Episcopi Diœcesium, quibus altera adjugetur, hujus etiam titulum gerent, una cum proprio Ecclesiæ, quam regunt.

• Novæ erigentur Ecclesiæ Cathedrales Clunix (Ciudad-Real), Matriti, et Victoriæ.

• Episcopalis Sedes Calaguritana, et Calceatensis transferetur Laceronium, Oriolensis Aloniam, et Segobricensis Castilionem, ubi primum in his civitatibus omnia ad rem parata sint, et Episcopis, ac Capitalis, quorum interest, consultis, opportunum existimetur. *

SECTIO II.

DE PRESBYTERIS, DIACONIS, SUBDIACONIS, ET RELIQUIS ORDINIBUS.

19. SACERDOTIS OFFICIUM, ET POTESTAS.—20. UNDE SACERDOTIS, ET PRESBYTERI NOMEN DUCTUM SIT?—21 ET 22. POTESTAS ORDINIS, ET JURISDICTIONIS.—25. MINISTRI MAJORES, ET MINORES.—24 AD 26. DIACONI, EORUMQUE INSTITUTIO, ET OFFICIA.—27. SUBDIACONI.—28. MINORES MINISTRI, ET EORUM INSTITUTIO.—29. ACOLYTHI.—30. EXORCISTÆ.—31. LECTORES.—32. OSTIARIJ.—33. CLERICI, QUI SOLAM HABENT TONSURAM.—34 ET 35. DISCRIMEN INTER MAJORES, ET MINORES ORDINES.—36. CLERICI MINORES, ETIAM CONJUGATI, QUANDO GAUDEANT FORI PRIVILEGIO?

49.

Ab Episcopis ad Sacerdotes pergimus, universum deinde ministrorum ordinem explicaturi. Nobilissimum est officium, et nobilissima potestas Sacerdotum novæ legis, qui Deo non vitulos, aut hircos immolant, sed lege à Christo lata ipsum Dominicum corpus, et sanguinem consecrant, atque offerunt in Missæ sacrificio.

20. Sacerdotes à sacris faciendis appellati sunt. Vocantur etiam *Presbyteri* (1), latine Seniores magis tamen sapientiæ, quam ætatis gratia (2). Omnis eorum potestas vel ex ordine, vel ex jurisdictione procedit.

(1) Quod summo haberetur in pretio, essetque maxime venerandum, similiter Aristoteles vocat, et frequens illud Homeri, pro veneranda Dea.

(2) Eodem Presbyteri, et Sacerdotis nomine vocabantur etiam Episcopi. Cyprianus *ep. 85, pag. 47 ed. Rigalt. Paris 1666.*, Chrysostomus *in ep. ad Philipp. cap. 1 Homil. 1 pag. 195 tom. 11 ed Paris. 1724.* Vide Coteletrium *in Ignat. epist. ad Magnes. num. 10 tom. 2 PP. Apost. pag. 17 ed. Amstelædami 1724,* et Fabrorum *in paratitl. Cujac. lib. 1 tit. 3 col. 24 tom. 2 par. 1 ed. Mutin., seu Venet. an. 1758* Sed, ut plurimum, ne quis esset errori locus, Episcopi, aut *Summi Sacerdotes*, aut *Sacerdotes primi ordinis*; Presbyteri autem *secundi ordinis Sacerdotes*, aut *Sacerdotes secundi* appellati sunt. Tertulianus *de Baptism. num. 77 pag. 263 t. 1 ed. cit.*, Ambrosius, sive potius Hilarius *in ep. ad Ephes. cap. 4 col. 286 tom. 4 oper. ejusd. Ambrosii ed. Maurin. Venet. 1751.*, Leo M. *serm. 48. de Quadrages. tom. 1 col. 181 ed. Ballerin. Venet. 1755.* Vide Calmet *in ep. Pauli ad Philip. num 1 pag. 416 tom. 3 ed. Lucæ 1738,* et Jacobum Gothofredum *in paratitl. Cod. Theodos. de Episc. et Cleric. tom. 6 par. 1 pag. 17. ed. Lipsiæ an. 1745.*

(N. S. Dictinius, ad Toletanam Synodum accusatus, ad universum Episcoporum Conventum adloquens ait: *Audite me, optimi Sacerdotes.* Denum

in nostris Conciliis *Sacerdotes* passim vocantur Episcopi; ut in Tolet. IV *Can.* 49.

Præcipue notandus *Can.* 20 Syn. Tolet. I: *Sine conscientia Episcopi* (Presbyteri) *nihil agere præsumant.* Consonat Hispal. II *Can.* 7.

Maxima Presbyterorum prærogativa in eo erat, quod ipsis cum Episcopo sedere licebat (Syn. Carthag. IV *Can.* 34.); quod privilegium Diaconis commune haud erat. Immo, quod magis mirum est, Presbyterorum sedes, non secus ac Episcoporum, *Throni* adpellabantur. Id tamen discriminis inter Presbyterorum, et Episcoporum Thronos intercedebat, quod istis compete-
bat Thronus primus, sive celsus, illis vero *Throni secundi*, vel inferiores. Ad rem Syn. mox laud. *Canone 55: Episcopus in Ecclesia, et consessu Presbyterorum sublimior sedeat; intra, domum autem, collegam se Presbyterorum esse cognoscat.*

At in Hispania Presbyteros quoque hoc cum Episcopis sedendi privilegio decoratos esse, ex Conc. Illiberit., quod sæculo IV ineunte celebratum est, aperte constat; in quo haud minus triginta sex Presbyteri sederunt. Similia habemus exempla in Tolet. I, et Braear. II, ubi observare etiam licet discrimen Presbyteros inter et Diaconos statutum, quod nimirum hi tantummodo ut stantes, illisque ministrantes represententur. Quin et in Tolet. IV *Can.* 4 decernitur, ut in Conciliis *tam Episcopi, quam Presbyteri sedcant*.)

21. Ex ordine trahitur infirmorum unctio, consecratio divini corporis, et sanguinis, divini verbi prædicationis, potestas baptizandi, et ligandi, atque solvendi in Sacramento Pœnitentiæ. Trahitur ex jurisdictione actus ipse, et jus exercendi hanc potestatem, quod ab Episcopo accipitur, et Episcopi arbitrio confertur, aufertur, laxatur, contrahitur, excepto mortis articulo, quo Presbyteris liberam Ecclesia in morientem attribuit dimittendi peccata potestatem (1). Recte hinc eorum munera describit Pontificale Romanum (2), cum inquit, Sacerdotem oportet offerre, benedicere, præesse, prædicare, et baptizare.

(1) Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 15 *de reform.*

(2) *Part.* 1 *tit.* 12 §. 5 *pag.* 126 *ed. Catalani Romæ an.* 1753.

22. Sed non hæc omnia à quolibet Sacerdote fieri possunt. Quamvis enim Sacerdoti in ordinatione assignetur titulus, sive Ecclesia, cui inserviat, non omnibus tamen assignatur populus, quem regant, et cui in rebus spiritualibus præesse debeant. Tituli assignatio facit, ut in eo Missæ sacrificium offerant, panemque Eucharisticum populo distribuunt, et quasdam benedictiones impertiant (1). Verum quod attinet ad reliqua munera, quæ in Pontificali memorantur, aptum quidem ad ea facit Presbyterum, et idoneum ordinator; sed cum respectum habeant ad populum, sintque indicia spiritualis in eum jurisdictionis, et potestatis, hinc omnis Presbyter, qui sibi populum subjectum non

habet, facultate eorum jurium exercendorum, quam in ordinatione accepit, partim contra canones illicite utitur, partim frustra omnino, et inutiliter.

(1) Duplex distinguitur benedictio, altera, quæ major, et solemnior dicitur, quæque Episcopi propria est: altera minus solemnior, quam etiam Presbyteri emittere jus est *can.* 69. *c.* 1 *q.* 1 *c.* 3 *ibiq.* *Glos. de privil. in 6.* Sunt et aliæ benedictiones, ut aquæ, novorum fructuum, et similes: sed in his servandi sunt ritus, et consuetudines Ecclesiarum, ex quibus quædam benedictiones Episcopis, quædam Parochis, quædam aliis ab Episcopo delegatis Presbyteris reservantur.

23. Ministrorum duplex est genus: alii majores, et sacri, alii minores, et non sacri appellantur. Sacri sunt Diaconus, et Subdiaconus; qui sacri dicuntur, quod inter Missarum solemniorum ordinibus initiantur, et suo funguntur munere supra gradus altaris.

24. Diaconi ab Apostolis instituti sunt numero septem (1), quem numerum diu Romana Ecclesia retinuit (2). Electi autem sunt non tantum ut mensis, sed etiam ut altari ministrarent (3). Explicat eorum munera Pontificale Romanum (4) his verbis. *Diaconum oportet ministrare ad altare, baptizare, prædicare.*

(1) Act. 6. Id tamen ab Apostolis Christi mandato factum est. Vid. Theologos, et Salam *in not. ad Bonam l.* 1 *c.* 25 *t.* 2 *p.* 550.

(2) Confer *Auctorem Comm. in 1 ad Timoth. inter oper. S. Ambrosii col.* 551 *tom.* 4 *ed. Maurin. Venet.* 1751, quem quidam Ambrosium fuisse putant, vere tamen est Hilarius Sardus, Ecclesiæ Romanæ Diaconus, qui IV. sæculo vitæ usura fruebatur. Petavius *de Eccl. Hierarc. l.* 1 *c.* 12 *n.* 7 opus illud Hilarii esse negat, sed eum refellit N. Alexander *sæc.* 4 *c.* 6 *art.* 14 *p.* 296 *t.* 4.

(3) N. S. Septenarium Diaconorum numerum diu retinuit Ecclesia Romana, Apostolorum exemplum sequuta: Sozomenus *Lib.* 7 *cap.* 19. Ex hac porro eorum paucitate, et præsertim, quum ipsis temporalia Ecclesiæ bona concederentur, factum est, ut tantum sibi honoris comparaverint, ut sese Presbyteris præferre ausi fuerint: quorum merito audaciam reprimere studit S. Hieronymus, *Ep. ad Evagrium:* et Syn. Toletan IV, *Can.* 29, alias 28. Quin et Syn. Barcinon. an. 540, *Can.* 4, ipsos in consessu Presbyterorum sedere non permittit. Eundem ubique numerum retinendum constituerat Syn. Neocæsar. *Can.* 15; quod tamen pleræque non observarunt Ecclesiæ.)

(4) Cyprrianus *in can.* 25 *dist.* 95. *Diaconos*, inquit, *Apostoli sibi constituerunt, Episcopatus, et Ecclesiæ ministros.* Quod idem habet Ambrosius *de offic. lib.* 1 *c.* 50 *n.* 255, et seq. *col.* 76 et seq. *tom.* 5 *edit. Maurin. Venet.* 1751. Revera Diaconos electos legimus viros plenos Spiritu S., eosque impositis manibus consecratos, quod clare ostendit, eos non tantum mensis, sed etiam altaris ministerio fuisse præpositos. Fuscæ ea de re disputat Juvenin *de Sacram. dissert.* 9 *de ord. in spec. q.* 1 *cap.* 1, ac doctissimi-

me, et copiosissime de officio, et institutione Diaconorum agit Cl. Mamechius in *dissert. de septem Diaconis*, quæ edita Romæ est anno 1749, atque defensa à Fr. Clemente Chodykiewicz, Ord. Prædic.

(4) *Part. 1 tit. 11 §. 4 pag. 110 ed. Catalani.*

25. Debent igitur Diaconi Episcopo, et Sacerdoti sacra facientibus ad aram stantes inservire (1); olim etiam Eucharistiam populo tribuebant, sed hodie tribuere non possunt præsentente Presbytero, et nisi id necessitas flagitet (2). Eorum etiam est baptizare; sed eo jure uti nequeunt, cum adest Sacerdos, et cum procul est causa necessitatis (3). Denique munus etiam prædicandi proprium est Diaconorum; atque id non solum respicit Evangelium, quod legunt in Missis solemnibus, sed veram etiam divini verbi prædicationem, quæ ad institutionem spectat populorum (4). Verum munus hoc prædicationis, ut Presbyteri, ita etiam Diaconi, sine Episcopi venia, et auctoritate exercere non possunt.

(1) Diaconus, inquit Concil. Carthaginense IV. *can. 57 apud Labbæum tom. 2 col. 1440 ed. Venet., ita se Presbyteri, ut Episcopi ministrum noverit.* Alicubi Diaconi per summam audaciam sacrificium obtulerunt; sed eam compressit Concil. Arelatense I. *can. 5 apud eundem Labbæum tom. 1 col. 1452.* Nam ipsi ad ministerium, non ad Sacerdotium consecrantur, ut recte inquit Concil. Carthaginense IV. *can. 4 apud dictum Labbæum tom. 2 col. 1457.* At enim Diaconos Dominicum etiam sanguinem in Latina Ecclesia consecrasset, videtur tradere S. Ambrosius *De offic. lib. 1 c. 41 n. 214 col. 64 tom. 3 ed. Maur. Ven. 1751;* nam apud eum Laurentius Diaconus ita Sixtum Episcopum suum, ad martyrium properantem, alloquitur: *Quo Sacerdos sancte, sine Diacono properas tuo? Numquam sacrificium sine ministro offerre consueveras. Quid in me ergo displicuit, Pater?... Cui commisisti Domini sanguinis consecrationem, cui consummandorum consortium sacramentorum, huic sanguis tui consortium negas? Verum hoc loco sanguinis consecratio est sanguinis consecratus, ut à Jurisconsultis thesaurus dicitur pecuniæ depositio, hoc est pecunia deposita, et Ambrosius Laurentio committit sanguinem consecratum, ut eum distribuatur, quod Diaconi officium erat, non ut ipsam sanguinis consecrationem faciat, quod proprium tantum est Episcopi, et Sacerdotis.* Vide Card. Bona *Rer. Liturg. lib. 1 cap. 5 §. 4 pag. 504 tom. 2 ed. Taurin. an. 1749, et Sala in notis pag. 506 et eruditos Monachos Congregationis S. Mauri in ipsum Ambrosii locum cit. col. 64.*

(2) Cit. Concil. Carthaginense IV. *can. 58 tom. 2 col. 1440, et Concil. Arelatense II. can. 15 tom. 5 col. 4.* Diaconos ipsis Presbyteris dare ausos Eucharistiam, coercuit Nicæna Synodus *can. 18 tom. 2 col. 42 collect. Labbæi ed. Venet.*

(3) S. Cyrillus Hierosolymitanus *cathech. 17 n. 55 pag. 281 ed. Maur. Paris. 1720.* Extat ea de re in *act. Apost. 8. 58* exemplum Philippi Diaconi; sed tamen cum id Diaconus præstabat, Episcopi accedebat auctoritas Tertullianus *de Baptim. n. 17 tom. 1 pag. 265 cit. ed. Rigaltii, Gelasius P. in Decret. c. 7 apud Pithæum Codex Canon. veter. Eccl. Roman.*

pag. 265. Paris. 1687. S. Hieronymus dial. contr. Lucifer. cap. 9 col. 182 tom. 2 edit. Vallarsii Veronæ, Conc. Eliberitanum can. 77 col. 1001 tom. 1 collect. Labbæi ed. Venet. Atque ita intelligendus Auctor *Constitutionum Apostolicarum lib. 8. cap. 28* apud Cotelerium *PP. Apost. tom. 1 pag. 416;* cum Diaconum baptizare negat. Consule Martenium *de antiq. Eccl. ritib. tom. 1 pag. 14 et seq. ed. Rotomag. an. 1700.*

(N. S. Diaconos ad rurales regendas Ecclesias, in quibus verbum Dei prædicarent, et baptizarent catechumenos, deputatos videmus et in Syn. Illiberit. *Can. 77, et Tolet. IV Can. 27, alias 26.*)

(4) *Can. 1 dist. 25.* Quod Stephanum, et Philippum Diaconos, qui Apostolis suppare fuerunt, fecisse constat ex *actis Apostol. 6. 10, 8. 5,* tum etiam Origenem, Chrysostomum, atque alios, cum adhuc Diaconi essent, prædicationis munus obisse memoria proditum est. Quod similiter Philostorgius, *Histor. Eccles. lib. 3 cap. 17 pag. 499, et lib. 4 cap. 5 pag. 504 ed. Valesii Cantabrigiæ 1720,* scriptum reliquit de Leontio Antiocheno Episcopo, deque ejus successore Eudoxio, quorum alter Actium, alter Eunomium designavit ad ordinem Diaconatus, et utrique dedit divinum in Ecclesia verbum nunciandi facultatem. Cujus quoque rei fortasse exempla præbere possunt sermones S. Ephrem, Diaconi Syri, quos magnis effert laudibus S. Hieronymus *de Scriptor. Eccles. cap. 115 col. 929 tom. 2 cit. ed. Vallarsii.* Recte igitur Stephanus Baluzius in *not. ad ep. 8 S. Salviani pag. 416 ed. Pedeponti an. 1745,* illud ejusdem Salviani de juvenibus, qui *magistri Ecclesiarum esse ceperunt,* ad Diaconos arbitratur pertinere, quoniam clerici ad Diaconatum vocati, primum ab Episcopo docendi facultatem accipiebant.

(N. S.—V. Syn. Tolet. IV. *can. 40, alias 59.*)

26. Omnia hæc sunt munera, quibus nunc Diaconi funguntur. Olim et curam gerebant viduarum, virginum, orphanorum, pauperum, martyrum in custodia detentorum, quibus potissimum providere debebant, ne quid deesset ad vitam necessarium (1); in vitam, moresque populi inquirebant, et crimina Episcopo nunciabant (2), oblationes accipiebant, nominaque offerentium (3), et sacra diptycha (4) in Ecclesia recitabant; communes preces indicebant (5); increpabant, et corripiebant eos, qui aliquid in Ecclesia agerent, quod minus decere videretur (6); finitis precibus, sacrisque peractis, ab Ecclesia discedere jubebant populum, qui ad eam venerat (7).

(1) Cyprianus *ep. 2 pag. 9 ed. Rigaltii Paris. 1666, Dionisius Alexandrinus apud Eusebium Hist. Eccl. lib. 7 cap. 22 pag. 548 ed. Valesii Cantabrigiæ 1720, Auctor Const. Apostol. lib. 5 cap. 19 ap. Cotelerium PP. Apost. tom. 1 pag. 295 ed. Amstelædami 1724.*

(2) Auctor *Const. Apostol. lib. 2 cap. 44 pag. 255 loco indicato.* Atque hanc ob causam Diaconi sæpe Episcopi *oculi, aures, os, dextera, et cor* appellantur, uti patet ex Auctore *Const. Apost. cit. cap. 44 pag. cit., Clemente ep. ad Jacob. n. 12* apud eundem Cotelerium *pag. 619 loc. cit. Isidoro Pelusiota lib. 1 ep. 29 pag. 9 ed. Bithersusii Paris 1658.*

(3) Hieronymus in *Ezech. c. 18 lib. 6 tom. 5 col. 209 ed. Vallarsii*. Accipiebatur autem Diaconus oblationes, quas tradebat Sacerdoti, à quo illæ super altari Deo offerebantur. Deinceps Diaconus offerentium nomina publice recitabat, quæ recitatio dicebantur *offerre nomina*, uti patet ex Cypriano *ep. 9 pag. 21 ed. Rigaltii Paris. an. 1666*; atque ut observant ipse Rigaltius in *not. ad ep. 60 Cyprian. pag. 97*, et Bona *Rer. Liturgic. lib. 2 cap. 8 § 7 tom. 5 pag. 191 ed. Augustæ Taurin. 1755*. Latius de oblationibus agam Libro 2.

(4) Diptycha erant libri, sive tabulæ sacræ, in quibus erant descripta nomina viventium, et mortuorum, qui ceteris aut generis nobilitate, aut virtute, aut dignitate præstarent. Hinc alia erant viventium, et alia mortuorum diptycha. Ductum est nomen à ptychis, sive plicis, et ideo tabulæ, quæ duas habebant plicas, *diptycha*, quæ tribus constabant, aut quinque tabulis, *triptycha*, et *pentaptycha* dicebantur, de quibus agit Turnebus *Adversar. lib. 9 cap. 25*. Diptycha ecclesiastica diversa erant à profanis; nam illa chartacei, aut membranacei codices erant, hæc autem tabulæ eburneæ, in quibus aureis characteribus novi Consulibus nomen quoque anno scribebatur, eaque sunt diptycha, quæ consularia appellantur. Sacra diptycha Diaconus ex ambone, aut pulpito in ecclesia recitabat, uti patet ex Concilio Constantinopolitano an. 536 sub Menna habito *act. 5 tom. 5 col. 1154 collect. Labbæi ed. Venet.* Cavebat autem diligenter Ecclesia, ne sacris diptychis inscripta nomina expungerentur errore, vel calumniis hominum, quoniam hæc pœna erat, qua plectebantur, qui propter aliquod crimen ab ecclesiæ communionem sejuncti fuerant, vel à fide defecerant; atque hæc spectant Cyprianus *ep. 66 ad Cler. Furnitan. pag. 109 ed. Rigaltii Paris. 1666*. Augustinus *ep. 77 n. 2 col. 182, et ep. 78 col. 184 tom. 2 ed. Maurin. Venet. 1729*. Evagrius *lib. 4 cap. 58 pag. 419 ed. Vales. Cantabrig. 1720*. Socrates *lib. 7 pag. 593 tom. 2 cit. ed. Valesii*, Cyrillus in *ep. Synod. ad Dom. in act. 14 Conc. Chalcedon. tom. 4 col. 1616*, Justinianus *ep. in collat. Conc. Constantinop. 555 tom. 6 col. 25 collect. Labbæi*. Et notæ sunt disputationes de S. Jo. Chrysostomi nomine in diptycha referendo, cum multi id facere recusarent, quoniam ipse à Teophilo Alexandrino, tametsi iniqua sententia, exactoratus, et non absolutus ex hac vita migraverat. Interdum in homines vel vivos, vel mortuos excommunicatio injuste ferebatur, et tunc eorum nomina iterum scribebantur in sacris diptychis, unde pridem expuncta fuerant, ut ecclesiasticæ communioni restituerentur. Ita Alexandrum Antiochenum Episcopum Chrysostomi nomen scripsisse in tabulis ecclesiasticis, in quibus plures annos omissum fuerat, narrat Theodoretus *lib. 5 cap. 55 pag. 255 cit. edit. Vallesii Cantabrig.*, et ita Joannes Episcopus Constantinopolitanus in Synodo anni 518 diptychis restituit ea nomina, quæ deleta fuerant fraude Anastasii Imperatoris, qui Eutychnianam hæresim sequebatur, uti patet ex *act. 5 Concilii Constantinopolitani sub Menna habito tom. 5 col. 1155 collect. Labbæi ed. Ven.* De diptychis, præter Card. Bona *Rer. Liturg. lib. 2 cap. 12 § 1, et 2, et R. Sala in notis ad eundem pag. 260 et seq. tom. 5 ed. Augustæ Taurin. an. 1753*, late, atque erudite disputat Card. Norisius in *Dissert. Historic. de Synod. V. cap. 5*.

(5) Communes preces Diaconus indicabat, non tantum quod eas populum fundere jubebat, sed etiam quod ei præibat verborum formula, quam in his precibus adhibere oportebat. S. Augustinus *ep. 55 ad Januar. cap. 18 col. 142 tom. 2 ed. Maurin. Venet. 1729 Can. 23 dist. 95*.

(6) Auctor *Const. Apost. lib. 2 cap. 57* apud Cotelerium *PP. Apo tom. 1 pag. 265 et 266 ed. Amstelædami 1724*. S. Jo. Chrysostomus *hom. 24 in act. n. 4 pag. 198 tom. 9 ed. Montfauconii Paris.*

(7) Primum Judæos, ethnicos, catechumenos, pœnitentes, postea vero fideles Diaconus dimittebat. Nam omnibus hominibus, si protervos quosdam peccatores excipias, quique in imo erant pœnitentium gradu, ac *stentes* dicebantur, in Ecclesia adesse licebat, cum sacræ conciones habebantur, ac psalmodia, lectioque Scripturarum perficiebatur, uti patet ex Patrum homiliis, præsertim ex Chrysostomo *hom. 1 in Pelag. n. 4 pag. 590 t. 2, in Phocam num. 2 pag. 707 tom. 2, in Psalm. 44 num. 1 col. 160 tom. 5 edit. Montfauconii Paris.*, locisque aliis compluribus. Nam Ecclesiæ Patres catechumenos, pœnitentes, et omnes, qui *ex diverso* erant, uti loquitur Synodus Valentina *can. 4* apud Labbæum *Concil. tom. 5 col. 759 edit. Venet.*, Evangelia, sacræque conciones audire volebant, quoniam, ut ipsa inquit Synodus Valentina *loc. cit.*, sic Pontificum prædicatione audita, nonnullos ad fidem attractos evidenter scimus, quo etiam spectat Concilium Arausicanum *1 can. 18* apud eundem Labbæum *tom. 4 col. 704 edit. ejusd.*, ubi sancitum est, ut *catechumenis evangelia legantur*. Illa vero publici cultus pars, quæ peragebatur presentibus catechumenis, dicebatur *missa catechumenorum*, cujus mentio est in *Concil. Carthagin. IV can. 84 tom. 2 col. 1444 Valentino can. 1 loc. mox citato, Ilerdensi can. 4 col. 752 tom. 5*. Ea vero finita Diaconus dimittebat ethnicos, hæreticos, et qui in altero erant pœnitentium gradu, et *audientes* dicebantur; dimittebat inquam ea formula, quam habet Auctor *Apostol. Constit. lib. 8 cap. 5 pag. 596 loc. cit. Ne quis audientium, ne quis infidelium*. Tum fundebantur preces pro catechumenis, qui scilicet brevi baptismum erant suscepturi, denique pro illis, qui in summo pœnitentium gradu versabantur. His peractis Diaconus exire jubebat omnes, qui mysteriis interesse non poterant, ac denique missa fidelium incohatur, in qua nonnisi communicantes præsentem esse poterant. Ea vero absoluta, Diaconus universum conventum dimittebat ea formula: *in pace discedite*. S. Jo. Chrysostomus *Homil. 59 in eos qui pascha jejunt pag. 614 tom. 1 ed. Montfauconii Paris. 1718*, sed de his omnibus opportunior erit disserendi locus in 2. Libro, cum de Sacramentis disputabimus; ubi etiam videbimus, num hæc, quæ certe fuit Ecclesiæ Græcæ, fuerit etiam Ecclesiæ Latine disciplina.

27. Diaconis veluti subsidiarii accesserunt Subdiaconi, qui diu fuerunt minorum clericorum numero, sed postea in Latina Ecclesia majoribus adscripti sunt, quod factum videtur undecimo Ecclesiæ sæculo, Urbano II. Pontifice (1). Munus eorum est Diacono in altaris ministerio opem ferre, parare vinum, panem, sacra lintea, et cetera ad sacrificium necessaria, Episcopo, et Sacerdoti manus in Sacrificio abluentibus, aquam effundere, in Missa epistolam legere (2).

(1) Subdiaconatum inter sacros ordines ab Urbano II. fuisse relatum, evidenter, meo judicio, ostendit Innocentius III. in *cap. 9 de ætat. et qualit. et ordin. præf.* Porro dubitari non potest, quin Urbano II. Pontifice Subdiaconatus esset inter minores ordines; cum id constet ex ejus decreto, quod refert Innocentius, et quod est apud Gratianum in *can. 4 dist. 60*. Ejus verba sunt hæc: *nullus in Episcopum, nisi in sacris ordinibus religiose vi-*

vens inventus fuerit, eligatur; sacros ordines dicimus Diaconatum, et Presbyteratum, hos siquidem solos primitiva Ecclesia legitur habuisse. Memorat deinde Innocentius decretum alterum ejusdem Urbani, quo Subdiaconatus inter majores ordines relatus est. *Cum hodie*, inquit, *Subdiaconatus inter sacros ordines computetur, sicut Urbanus Papa II. expressit, erubescant etc.* Duo igitur sunt inter se pugnantia Urbani II. decreta, quorum alterum inter minores, et alterum inter majores ordines Subdiaconatum refert. Quod recte intelligi, explicarique non potest, nisi dicamus, fuisse Subdiaconatum inter minores ordines, cum Urbanus II. Pontificatum obtinuit, ab eo vero deinceps fuisse relatum inter majores ordines, quo spectat alterum Urbani decretum, quod fortasse editum est post Synodum Beneventanam anni 1091. Thomassinus *part. 1 lib. 2 c. 55 n. 2 et 5*, cum quo sentit Van-Espenius *jus Eccles. pag. 1 tit. 1 c. 5 num. 2*, duo hæc inter se pugnantia Urbani decreta admiratur, inquit tamen, revera ab Innocentio III. Subdiaconatum majoribus ordinibus adscriptum fuisse. Sed non video, quomodo id componi possit cum auctoritate ipsius Innocentii, qui Urbano tribuit decretum, quo Subdiaconatus inter sacros ordines relatus est. Antequam vero Subdiaconi inter majores clericos recenserentur, jam ipsis imposita fuerat lex perpetuæ continentiæ, uti constat ex S. Leone M. *ep. 14 cap. 4 col. 687 tom. 1 ed. Baller.*, ex S. Gregorio *lib. 1 ep. 44 col. 558, et lib. 4 ep. 56 col. 716 tom. 2 ed. Maurin. Paris. 1705*, atque ex Concilio Romano sub S. Silvestro *c. 8 col. 1584 tom. 1 collect. Labbæi edit. Venet.*, et Toletano VIII. *can. 6 tom. 7 col. 420.*

(2) *Can. clericos dist. 21, can. non liceat dist. 25, can. perlectis dist. 25...* Subdiaconi officia describit Pontificale Romanum *part. 1 tit. 11. §. 8 pag. 101 ed. Catal. Rom.* his verbis: *Subdiaconum oportet aquam ad ministerium altaris præparare; Diacono ministrare; pallas altaris, et corporalia abluere; calicem, et patenam in usum sacrificii eidem offerre.*

(N. S. Subdiaconatus antiquitatem diserte testantur Cornelius Papa in celebri *Epist. ad Fabium Antiochenum*, Cyprianus in pluribus suis *Epistolis*, Auctor Constitutionum *Lib. 8 cap. 9*, Syn. Illiberit. *Can. 30*, et Athanasius *Epist. ad Solitarios*, aliique veteres.

In Hispania lex celibatus VI sæculo Subdiaconis imposita; Syn. Tolet. II *Can. 1*: tum dein facta illis permissio sacra vasa ad altare deferendi, proximeque altari ministrandi; ut evincitur ex Syn. Bracar. I *Cap. 10* alias *Can. 28*, et Tolet. IV, *Can. 28* alias 27.)

28. Majoribus succedunt minores ordines Ministrorum; atque hi sunt Acolythi, Exorcistæ, Lectores, Ostiarii. Nomina hæc, et officia, quæ his nominibus designantur, ad ipsum *Ecclesiæ initium* refert Synodus Tridentina (1); sed cum non defini-verit, quod id tempore factum fuerit, multi existimant, omnes minores ordines una cum Subdiaconatu, procedente tempore, Ecclesiam instituisse (2). Verum cum initio Diaconorum partes essent, quæ labentibus annis minorum clericorum propriæ esse cœperunt, recte sentiunt, qui minores ordines origine sua, hoc est quatenus Diaconatu comprehendebantur, ad ipsam hujus ordinis institutionem referunt. Tum quod Diaconi pares non essent omnibus his muneribus obeundis, Ecclesia veluti partes quas-

dam ex Diaconatu decerpit, ac pro singulis proprios ordines instituit (3).

(1) *Sess. 25 cap. 2 de Sacram. ord.*

(2) Disputant inter se viri docti, num minorum ordinum origo ab ipsis Apostolis sit repetenda. Affirmant Baronius *ad an. 44 num. 78 tom. 1 pag. 515 ed. Lucæ 1758*, Bellarminus *de Cler. lib. 1 cap. 11 et seq. pag. 122 et seq. tom. 2 oper. ed. Venet. 1721*, et Emmanuel Schelestratus *Concil. Antiochenum rest. dissert. 4 cap. 12 art. 2*; negant Morinus *de sacr. ordinat. exerc. 1 num. 3*, Card. Boni *Rer. Liturgic. lib. 1 cap. 25 §. 17 tom. 2 pag. 265 ed. Augustæ Taurin. an. 1749*, Cotelierius in *Const. Apostol. lib. 2 cap. 25 num. 15 pag. 241 tom. 1 ed. Amstelædami 1724*, Goarius in *not. ad Eucholog. Græcor. pag. 258*, Juenin *De sacram. dissert. 9 qu. 6 cap. 1*; ac diserte Amalarius *De offic. eccl. lib. 2 cap. 6 in Biblioth. PP. tom. 14 pag. 97 ed. Lugdun. P. Lombardus 4 sent. dist. 24, D. Thom. suppl. par. 5 qu. 57 art. 2* tradunt, eos post ætatem Apostolorum ab Ecclesia fuisse institutos. Vide Benedictum XIV. *De Synodo Diœc. lib. 8. cap. 9 §. 4 et seq.* qui rem expendit, enumeratis argumentis, quæ ab utriusque sententiæ defensoribus proponuntur. Sane Cornelius Pontifex, qui medio III. sæculo vitæ usura fruebatur, singulos illos ordines distinctim recensuit in *epist. 9 ad Fabium Antiochen. num. 3 col. 150* apud Constantium *ep. Roman. Pontif. cum de Novatiano disputans, ignorabat, inquit, unum Episcopum esse oportere in ecclesia catholica, in qua tamen sciebat Presbyteros quidem esse quatuor, et quadraginta, septem autem Diaconos, totidemque Subdiaconos, Acolythos duos et quadraginta, Exorcistas, et Lectores cum Ostiariis 25. Sed non idem semper ubique in antiqua Ecclesia minorum ordinum numerus fuisse videtur. Nam Auctor *epistolæ ad Antioch. quæ Ignatii nomine circumfertur apud Cotelierium PP. Apost. t. 2 p. 107*, itemque Auctor *Canonum Apostolorum can. 42*, et Auctor etiam *Constitutionum Apostolicarum lib. 5 cap. 11 et lib. 8 cap. 28* uterque apud Cotelierium *loc. cit. pag. 448 et pag. 287 et 415* cum minores clericos memorant, nullum de Acolythis verbum faciunt: quin Auctor *epistolæ*, quæ Ignatii nomen præsefert, medios inter Ostiarios, atque Exorcistas constituit *Laborantes*, quos Apostolorum canones, atque Apostolicæ constitutiones omittunt. Clericatus initia interdum à Lectoratu facta, constat ex Siricio *ad Himerium ep. 1 cap. 9 col. 655*, et Zosimo *ep. 9 ad Hesychium col. 971* apud Constantium, Cypriano *ep. 24 pag. 55 ed. Rigaltii Paris. 1666*, Paulino de S. Felic. *Natal. 4 vers. 3 col. 591 ed. Murator. Veron. 1756*. Lectores in Ecclesia Alexandria nullo discrimine, uti loquitur Socrates *lib. 5 cap. 22 pag. 296 ed. Valesii Cantabrigiæ 1720*, sive ex fidelibus capiebantur, sive ex catechumenis, qui certe clerici non erant, et interdum qui ex Lectoratu statim ad Diaconatum evehebatur. Socrates *lib. 6 cap. 5 pag. 512 ed. cit.*, Palladius in *vit. Chrysostomi tom. 13 opp. Chrysost. pag. 16 et 17 ed. Montfauconii Paris 1759*. Huc etiam spectat Gregorius Turonensis *Histor. lib. 4 cap. 6 col. 446 ed. Ruinartii Paris. 1799*, apud quem Cato Presbyter, omnes numerans clericatus gradus, in quibus versatus fuerat, memorat tantum *Lectoratum, Subdiaconatum, Diaconatum, Presbyteratum*. Vide Arcudium *De Concord. Eccl. occid. et orient. lib. 6 c. 9*, Morinum *De Sac. Ordin. part. 2 exerc. 11 c. 5*, Thomasinum *Vet. et nov. Eccl. discipl. part. 1 lib. 2 cap. 55 num. 40*, Martenium *De antiq. Eccl. rit. tom. 1 part. 2 lib. 1 cap. 8 et seq.**